

Avsnitt 105: Förbättrad undervisning och måluppfyllelse i Ekerö kommun

Vi på Specialpedagogiska skolmyndigheten arbetar för att alla barn, elever och vuxenstuderande oavsett funktionsförmåga ska nå målen för sin utbildning. I podden *Lika värde* förklarar, fördjupar och diskuterar vi specialpedagogik och ger goda råd till dig som arbetar i eller har barn som går i förskolan och skolan. Om du vill veta mer om SPSM och vilket stöd vi erbjuder, gå in på vår webbplats spsm.se och följ oss i sociala medier. Fler avsnitt av podden *Lika värde* hittar du på spsm.se och där poddar finns.

SARA: Hur kan vi jobba för att eleverna ska nå målen, trivas och vilja vara i skolan? Det har Ekerö kommun jobbat med i ett utvecklingsprojekt. I sin redovisning av projektet skriver de att eleverna har fått ett högre akademiskt självförtroende, kommer till skolan och trivs. Projektet har också lett till att de har fått en ny syn på hur de kan använda skolpsykolog och specialpedagog i det pedagogiska arbetet. Det här vill vi veta mer om, och därför har vi bjudit in Ekerös projektledare Jenny Vidarsson. Hej.

JENNY: Hej.

SARA: Och med i samtalet är också Gärd Roxin som varit projektets kontaktperson här på SPSM. Själv heter jag Sara Hamrén Håkansson och jag är kommunikatör på

SPSM. Men Jenny, vad var bakgrunden till ert projekt? Varför startade ni det?

JENNY:

Innan jag började som skolpsykolog för åtta år sen så jobbade jag inom vuxenpsykiatri. Då jobbade jag mycket med utredning och diagnostisering. Inom vuxenpsykiatri så pratade vi om en grupp vuxna, de som inte hade en intellektuell funktionsnedsättning utan hade en teoretisk begåvning som låg lite högre men som ändå låg på en så pass låg nivå att det var svårt att klara ett förvärvsarbete. Inom Arbetsförmedlingen hade man ett speciellt mottagande för den här gruppen. Sen kom jag till skolans värld och tänker att man tänker nog kring den här gruppen i skolan, men upptäckte att det gör man inte, i alla fall inte på ett så uttalat sätt. I skolan möttes jag av att man ibland pratade om gråzonsbarn eller svaga barn, men vi pratade inte om begåvning som en förklaringsmodell till varför det var svårt med inläringen. Det var mycket fokus på NPF-diagnoser. Jag började märka när jag satt i elevhälsoteamen att det kom förfrågningar om att skicka remisser kring adhd för man hade en elev som hade koncentrationssvårigheter. Och sen när man började kartlägga, analysera, så kunde vi se att i flera utav de här fallen så kanske det gick i väg en remiss, de kom tillbaka med en adhd-diagnos, men också på pappret då hade faktiskt konstaterat att de hade en begåvning som låg lågt, och att det många gånger är en större förklaring till de inläringssvårigheterna än adhd. Men om man inte vet vad det är man tittar efter eller

om vi inte ens pratar om att begåvningen skulle kunna vara en förklaring, då är det klart att då är det inte det man tittar efter heller. Utan det var väldigt mycket NPF. Men så där började det. Då tänkte vi så här ”den här gruppen måste vi börja jobba med. Vad säger forskningen? Vad säger litteraturen?” Då var det lite så att det fanns ingen litteratur. Det fanns en liten, tunn bok som en psykolog och en specialpedagog hade skrivit, men inte så mycket mer. Så det var bakgrunden till att vi kände att ”här vill vi göra någonting”.

SARA: Jag har också upplevt att man sällan pratar om begåvning i skolans värld. Vill du säga någonting om det, Gärd?

GÄRD: Ja, alltså det ... Vi möter de här frågorna och funderingarna från verksamheterna, där man beskriver då att det är stora utmaningar när man möter de här eleverna. Man kanske inte har verktyg för att möta dem på rätt sätt. Det finns kanske en utredning gjord och då är det snabbt återgivet, och så vet man inte i alla fall vad som är de pedagogiska nycklarna man ska hitta för att verkligen kunna möta den här svårigheten som det är för de här eleverna. Jag skulle vilja säga att det är ... som jag tror det här projektet har bidragit till, just det här hur viktigt är det att få in psykologperspektivet i det praktiska görandet i klassrummet. Och det här tycker jag är superspännande att få veta mer om.

SARA: Ja, men Jenny, då kan du få berätta vad ni har gjort i projektet.

JENNY: Ja, det gör jag gärna. Men jag börjar lite innan projektet. För det började egentligen med att ... ja, redan något år efter jag hade börjat som skolpsykolog och identifierat den här elevgruppen så tog vi fram en handlingsplan som skulle gälla då för hela kommunen, hur man skulle upptäcka de här eleverna och hur man skulle jobba med dem. Problemet var då att det fanns inte så mycket i litteraturen om hur man jobbar med de här eleverna. Så vi försökte själva ta fram. Vi hade någon workshop och lite föreläsningar och vi försökte prata om den här elevgruppen. Men jag kände att ”nej, men det här räcker inte, vi behöver ha mer på fötterna”. Det var då vi började fylla på en projektplan och ansökte om pengar för att kunna anställa en psykolog och en specialpedagog under ett år. Vi fick det beviljat. Så vi hade en psykolog och en specialpedagog som tillsammans med två arbetslag i årskurs fyra och årskurs fem på Närlundaskolan på Ekerö skulle arbeta med att gå från teori till praktik. De här behoven som vi identifierade, det handlade mycket om att den här elevgruppen behöver undervisningen konkretiserad, de behöver förstå syftet, de behöver ett anpassat tempo, de behöver hjälp med att organisera information, de behöver stöttning att kunna generalisera och dra slutsatser. Och de här behoven vet vi lite om hur de ... Alltså vi vet teoretiskt att de här behoven finns. Men utmaningen var då: hur möter vi de här behoven i

undervisningen i praktiken? Så det var det som var fokus. Sen vet vi också att så som läroplanen och betygskriterierna är utformade i dag så är det svårt för den här gruppen, som vi då refererar till som svag teoretisk begåvning, det är svårt för dem att nå målen och att kunna gå ur grundskolan med fullständiga betyg. Men vi vill ändå att de här eleverna ska må bra och trivas i skolan. Så det var också ett stort fokus i projektet att få de här eleverna att må bra, trivas och vilja gå till skolan. Vi använde oss av KASAM, som ni säkert känner igen, alltså känslan av sammanhang. Och för att få en känsla av sammanhang så behöver saker och ting vara meningsfulla, de behöver vara begripliga och de behöver vara hanterbara. Så det var det på något sätt som var grunden, hur gör vi skolan hanterbar, begriplig och meningsfull för de här eleverna även om det är så att de inte når målen. Så det var grunden och vad vi hade för målsättning och vad vi ville uppnå. Sen så började specialpedagogen och psykologen med att vara ute i klassrummet tillsammans med lärarna för att se hur undervisar just de här lärarna, vad är deras sätt och hur fungerar de i klassrummet. För vi ville ju bygga på det de redan gör. Det var inte så att vi skulle komma och tala om någonting nytt eller någonting annat. Sen började vi ha workshops och då hade varje workshop fokus på antingen ett utav de här behoven eller någon mer generell teoretisk bakgrund. Efter en workshop, om vi då kanske hade jobbat med konkretisering, så satt specialpedagogen och psykologen tillsammans med lärarna, planerade antingen ett helt arbetsområde eller

en lektion. ”Hur kan vi under den här lektionen möta behovet av en konkret undervisning?” till exempel, om det var det som var målet för veckan. Så planerade man det tillsammans. Och ibland hade man gjort bra undervisning som mötte det här behovet och ibland kunde man tillsammans konstatera att ”det här blev inte så bra, det får vi skruva på och göra på något annat sätt”. Men då var det ju de tre tillsammans. Det var inte så att det var någon som visste mer än den andre. Så det var det som också var väldigt framgångsrikt och som lärarna uppskattade väldigt mycket, att man hade fokus på undervisningen och gjorde det här tillsammans utifrån olika professioner.

SARA: Vilka resultat kan ni se att det här projektet har lett till hos lärarna?

JENNY: Lärarna beskriver själva dels att deras stressnivå har sjunkit. De har fått en ökat känsla av kontroll. Nu frågade du om lärarna, men jag smiter in lite på eleverna, för att det här smittade ju av sig på eleverna. När lärarna fick en lägre stressnivå och kunde känna att de hade kontroll så blev elevernas stressnivå också lägre. Vi jobbade väldigt mycket kring syfte, att hitta vad är syftet med det här arbetsområdet, vad är syftet med den här lektionen. Vilket gjorde att lärarna kunde plocka bort en massa aktiviteter som de gjorde. När man började grota i det här så kunde det visa sig ”okej, jag gör de här aktiviteterna under lektionen, men de hänger egentligen inte ihop med syftet för området eller ens med lektionsmålen”. Någon utav

dem beskrev så här ”det är lite back to basic, vi gör det som vi gjorde när vi var nya som lärare och så som det såg ut då”. Det var fokus på basen, på grunden. Så det tyckte lärarna var väldigt skönt. Och de har också fått en ny syn hur man kan arbeta tillsammans med och hur man kan nyttja elevhälsan. De behöver inte vara några som kommer in från sidan som någon slags konsult eller expert, utan kan faktiskt vara en del av den dagliga verksamheten och göra ett tillsammansarbete. Det har även psykolog och specialpedagog uppskattat. Det blir en annan arbetsglädje faktiskt.

SARA: Vad roligt att det har lett till arbetsglädje också. Det är en extra positiv effekt, tänker jag. Du var lite inne på eleverna där. Har ni sett andra effekter för eleverna?

JENNY: Bara så där på gruppnivå så rapporterar lärarna att många utav de här beteendena kanske med elever som vandrar runt i klassrummet eller vill gå på toaletten eller upplevs oroliga, de beteendena har minskat väldigt mycket. Och flera elever som fick speciallärarstöd, framför allt i SO-ämnena, har inte längre haft det behovet, utan de har kunnat tillgodogöra sig undervisningen i klassrummet. I viss utsträckning så var måluppfyllelsen i svenska högre. Nu höll vi ju bara på under ett läsår, så att det är väldigt svårt att dra några stora slutsatser eller veta exakt vad som har påverkat vad. Men vi har kunnat se att elever som innan projektet startade då i början av höstterminen, som upplevdes som ... ja, men att de

inte riktigt var skolelever, de deltog inte i undervisningen, det var någon elev där man gärna ville lyfta den med elevhälsan och funderade kring eventuellt NPF-utredningen ... Den eleven beskrevs i slutet av projektet som en lärande elev som deltog i undervisningen och som faktiskt nådde målen i alla ämnen utom ett. Så att mycket har handlat om att eleverna har också fått en tilltro till sig själva. Lärarna har skapat en undervisning som möter alla elevers behov och det har gjort att eleverna vågat tro på sig själva och faktiskt ... ja, se att ”jag kan jag också”.

SARA:

Men Jenny, det här är fantastiska resultat som du berättar om och framgångsfaktorer som är värda att verkligen belysa och sprida. Jag vet också att du har berättat om effekter när det gäller elevers närvaro. Kan du inte berätta lite om det också?

JENNY:

Precis. Det var väl kanske främst ... Nu har vi inte tittat på närvaron och jämfört siffrorna, utan det här var mer anekdotiskt, att det var en elev som inte ville gå till skolan. I slutet på vårterminen så skrev föräldrarna ett mejl till läraren och frågade ”vår son har inga problem längre att gå till skolan, han går gärna dit. Vi har frågat vad som har hänt och han kan inte svara på det, men vad har ni gjort? Någonting måste ni ha gjort”. Då tänker jag också det här att eleven inte ens själv kan säga att det har hänt något speciellt, då tänker jag att då har man verkligen lyckats. Att då har man integrerat det här stödet, de här anpassningarna, i undervisningen och det är ingen

som känner att man avviker eller sticker ut. Utan man är en del av gruppen och får samma sak.

SARA: Det låter fantastiskt. Kan du ge något konkret exempel på vad man har gjort då i undervisningen?

JENNY: Man har försökt fokusera på att göra uppgifter som kan möta ... att en och samma uppgift kan möta hela klassens behov. För man ser ... Det stöd man oftast använder sig av är att man förenklar och att man ger enklare och andra uppgifter till elever som är svagare eller har svårt att följa undervisningen. När vi träffar de här eleverna så brukar det ofta vara så här ”nej, men jag vill inte ha något annat, jag vill göra samma sak som de andra”. Så det här att få känna sig som en del av gruppen. I SO så gjorde läraren bland annat en uppgift som handlade om att ”du ska jämföra vikingatiden och nu, kan du berätta om några likheter eller olikheter”. Då är det en uppgift som går att göra på väldigt många olika nivåer, så hela klassen kunde få samma uppgift. Ett annat exempel var när man skulle gå runt i klassrummet och intervjua varandra utifrån lite faktafrågor. De är eleverna som hade svårt, de fick både frågorna och svaren. Så när en klasskamrat kom fram och ställde en fråga så kunde de svara, och de kunde också fråga sina klasskamrater. Så det är några exempel.

SARA: Men det här var ett pilotprojekt på en av skolorna. Hur sprider ni det här arbetssättet vidare? Finns det intresse för ert arbete på andra skolor och på andra ställen?

JENNY: Ja, men det finns det. Både inom kommunen och utom kommunen finns det ett intresse. Vi hade en specialpedagog och en psykolog som var anställda under projektet. De jobbar i en annan kommun i landet och de har tagit med sig det här arbetet tillbaka till sin hemkommun. Så vi samarbetar fortfarande med dem. Och de driver arbetet vidare där. Ute på Ekerö så har vi på en högstadieskola arbetat vidare med två arbetslag. Här har vi då fått omsätta, förändra, göra lite annat, för projektet gjordes på ett mellanstadium där man hade klasslärare i väldigt stor utsträckning. Nu arbetar vi på högstadiet där det är ämneslärare och det är tio, elva, tolv lärare som undervisar en och samma klass. Så det är ett sätt. Sen har vi haft föreläsning och dragningar för alla intresserade i kommunen, och då har det även varit från socialtjänsten och daglig verksamhet och lite andra, inte bara skolpersonal. Och vi har en workshop som nu några lärare har genomgått, som då är mer ... två gånger två timmar, för att alla har inte möjlighet att jobba så här intensivt som vi gjorde i projektet och som vi nu gör på en utav högstadieskolorna. Och sen har det varit intresse från kollegor i andra kommuner. Så vi har varit och berättat om projektet.

SARA: Okej. Ni sår frön lite här och där, och de växer i olika takt kanske.

JENNY: Ja, precis.

SARA: Men Gärd, vad tycker du är mest intressant i det här projektet?

GÄRD: Jag tycker det är fantastiskt att få lyssna på Jenny och höra hur det har växt fram, hela utvecklingsarbetet. Det som är riktigt bra, som jag gillar mycket, det är det här att det är konkret och att man kan omsätta det i praktisk verksamhet ute i klassrummet. Och att det är många olika professioner, flera från elevhälsan, som också är delaktiga i det här arbetet. Och att det är ett tillsammansarbete, som du också trycker på flera gånger här, och där varje profession får bidra med sin kompetens och att man inte går över varandras gränser utan det är ett givande och ett tagande och verkligen ett tillsammansarbete. Gäller även hur de här ändringarna i undervisningssituationen också gynnar andra elever, alltså effekterna som blir som många elever har nytta av på olika sätt. Så inte bara den här målgruppen, utan även andra. Det tycker jag är fint.

JENNY: Ja, för det är en fråga som vi har fått flera gånger: ”ja, men hur blir det för de starka eleverna, hur blir det för de snabba eleverna?” Och det som är så fint det är att även de här eleverna har dragit nytta av det här. Deras stressnivå, de har kunnat landa i att saker kan få ta lite tid och att ... Ja, det har verkligen ... Lärarna beskriver en positiv effekt även på den gruppen.

SARA: Jag tänker också att de här nivåerna, som du sa, att man har en öppen uppgift och sen kan man göra den avancerad eller på ett enklare sätt. Så kan man anpassa det till varje elev, eller varje elev kan ta sig an uppgiften på sitt sätt.

JENNY: Precis.

SARA: Vilka lärdomar du att ni har gjort i projektet, Jenny?

JENNY: Det är lite det här som Gärd är inne på, det här sättet att arbeta, hur man som elevhälsa kan arbeta mer verksamhetsnära och med undervisningen i fokus. Som kanske inte är traditionen inom elevhälsa, men som har varit uppskattat både hos lärarna och hos rektorerna och hos elevhälsopersonalen. För vi får i skolan ganska mycket uppdrag, att vi ska jobba med elevers psykiska ohälsa, vi ska jobba med närvaro. Och det blir många parallella delar. Det som jag tycker att vi kunde se i det här projektet är att genom att fokusera på undervisningen, som ju är skolans huvuduppdrag, så är det genom det som vi faktiskt kan få eleverna att vilja komma till skolan, att må bra, att tro på sig själva. För det är det: tror jag på mig själv och jag lyckas och känner att andra också tror på mig själv, då mår jag bra. Så att det känns som att vi har hittat en väg att kunna möta många behov. Ja, gud, det är så mycket så jag vet knappt vad jag ska fokusera på [skratt]. Men en sak som vi har fokuserat mycket på, det är det här med att hur konkretiserar vi undervisningen. Många gånger så tänker man så här att ”konkret, det är att använda fysiskt, manipulerbart material”. Men det har blivit tydligt för oss att, nej, konkret kan vara så väldigt mycket mer. Och ibland så är att använda fysiskt, manipulerbart material inte alls konkret. Om jag ska använda mig av klossar för att symbolisera, inte vet jag, pengar till exempel, då

krävs det en abstraktionsförmåga för att kunna se att det här symboliserar någonting helt annat. Då kanske det helt plötsligt blir mer abstrakt när vi tänkte att ... eller målet var att det skulle bli mer konkret. Att det många gånger har varit kanske att använda mer språk, att använda sig av väldigt många synonymer, tillsammans med bildstöd. Men ibland har det varit så här att vi fokuserar på att ”nu använder vi bild” och så använder vi bara bild. Men om vi kompletterar bilden med flera olika ord till exempel så kan det bli konkret. Och vikten av att använda sig av elevnära exempel, att använda sig av det som finns i elevens vardag. Det kanske blir jättesvårt för en elev i årskurs sju att räkna procent om man utgår från bostadslån och räntor på bostadslån, för det ligger väldigt långt från. Men många utav de här eleverna kanske håller på med något spel där man plockar poäng och där man kan använda sig av procent. Någonting som är mer relaterbart för eleverna. Då blir det begripligt och meningsfullt och hanterbart.

SARA:

Intressant. Ni höll på i ett år, det här projektet. Och förändringsarbete brukar man ju säga tar tid, så det gäller att hålla i och hålla ut. Ekerö kommun fick bidrag till sitt projekt från SPSM. Gärd, kan du säga någonting om hur man ansöker om ett sånt här bidrag och vad man kan få bidra till?

GÄRD:

Ja, man söker för verksamhetsutveckling. Det är både skolor och förskolor som kan söka. Målgruppen ska vara barn och elever med funktionsnedsättning. Man

kan få bidraget för tolv månader i taget. Man kan också söka fortsättningsprojekt för att utöka med ytterligare tolv månader. Nästa sökomgång startar 1 september och stänger 27 november, så då gäller det för läsåret -26/27. Det här kan man gå in på spsm.se och se mer och läsa mer om. Så gör gärna det.

SARA: Ja. Och om våra lyssnare då skulle vilja göra något liknande i sin verksamhet, vilka råd skulle ni vilja ge till dem då? Jenny, har du några råd?

JENNY: Ja, men absolut. Jag tänker att det handlar om att hitta först kanske en rektor att skapa relation till, om man inte redan har. En rektor som är intresserad och som vill avsätta tid för sin personal för att satsa på det här. Och sen hitta någon, ett arbetslag, några lärare som är intresserade och som vill. För jag tror att det är jätteviktigt att det sker, om man ska säga, på frivillig basis eller att det finns ett intresse. Och sen så klart då en psykolog och en ... i vårt fall var det specialpedagog, det kan se lite olika ut beroende på vad man har för fokus, som också är villiga att arbeta tillsammans. Så det tänker jag är de viktiga sakerna.

SARA: Gärd, har du några råd?

GÄRD: Jag vill också berätta eller tala om det här förankringsarbetet som Ekerö var bra på att göra inför själva utvecklingsarbetet. Här bör man förankra tanken först och främst, och samtala om vilka möjligheter man har och vad man önskar. Involvera elevhälsan och rektor och lärarna naturligtvis. Alltså

ett gediget motivationsarbete som ligger bakom. Jag tänker också att man behöver göra någon typ av plan, en utvecklingsplan eller en projektplan, utifrån då det man har på fötterna sen innan, alltså vilka förutsättningar har man. En tidsplan på något sätt. Vilka resurser har man. Se över vilka roller och ansvarsfördelning. Och att bygga in den här planeringen för vad som ska hända i projektet och vad som händer när projektet är slut. För där är ju Ekerö nu. Projektet är slut, men arbetet lever vidare. Hur får man in det här då i det systematiska kvalitetsarbetet [?? 0:26:22]? Och det sista jag vill säga är att våga prova och håll ut.

SARA: Ja, tack för de råden. Nu är det dags för oss att avsluta det här samtalet. Stort tack till er som har medverkat, Jenny Vidarsson från Ekerö kommun och Gärd Roxin från SPSM.

JENNY: Tack så hemskt mycket för att jag fick komma hit.

GÄRD: Tack så mycket. Tack.

SARA: Gå gärna in på vår webbplats, spsm.se. Där finns det information om hur du söker bidrag till utvecklingsprojekt inom förskola eller skola. Där finns också information om vårt specialpedagogiska stöd, om studiepaket och om kurser som ger kunskap om hur skolan kan arbeta för att möta barn, elever och vuxenstuderande med funktionsnedsättning. Där finns förstås också fler avsnitt av vår podd. Tack och på återhörande.

2025-05-20

Dnr

INFORÖST:

Tack för att du har lyssnat på SPSM:s podd *Lika värde*. Fler avsnitt hittar du på spsm.se och där poddar finns.